

ФУНКЦІЙНО-СТИЛІСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ОДНОСКЛАДНИХ РЕЧЕНЬ

О. Є. Бондаренко, аспірантка

Сумський державний університет,

вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007, Україна

E-mail: olena.b.ko@gmail.com

У статті подається спроба автора узагальнити погляди сучасних дослідників на проблему визначення функційного потенціалу односкладних речень у наукових, художніх (поетичних, прозових, драматургічних, фольклорних), публіцистичних текстах.

Визначено, що односкладні речення виконують низку функцій: динамічності, індивідуалізації й діалогічності мовлення; узагальнення, психологізації, підсилення емоційності; деталізації, передачі внутрішнього стану мовця; експресивно-видільну, оцінну, композиційну, текстотвірну, називну, описову; функцію лаконічності викладу, відтворення ситуації, передачі психологічного стану мовця, номінації певного предмета чи явища.

На основі аналізу сучасних наукових досліджень визначено, що в науковому стилі переважно вживаються односкладні означено-особові, неозначено-особові, безособові, інфінітивні та номінативні речення, у художній літературі – означено-особові, неозначено-особові, безособові, інфінітивні, номінативні, «називний уявлення», буттєві номінативні речення, у рекламних текстах – означено-особові, номінативні речення, у фольклорі – односкладні буттєві заперечні речення. Також схарактеризовано функційну роль односкладних речень у зазначених жанрах.

Ключові слова: *односкладне речення, функції, синтаксис, мовознавство.*

Лінгвістичні дослідження останніх років засвідчують помітне зростання інтересу до вивчення функційних можливостей мовних одиниць. В епіцентрі уваги науковців сьогодні перебуває комунікативна роль мови.

Актуальність дослідження. У синтаксичній системі типів простого речення односкладні конструкції становлять своєрідну щодо структури й змісту синтаксичну категорію. Вони репрезентують гнучкість мови, її здатність слугувати синтаксичним засобом створення розгорнутих, різноаспектних, різноскерованих висловлень [5, с. 6] та стилістичним засобом вираження найтонших значеннєвих відтінків. Дослідження таких структур набуває актуальності на сучасному етапі розвитку мови й лінгвістичної науки загалом, коли увагу мовознавців переорієнтовано з вивчення проблем пасивного синтаксису на активний, динамічний. У контексті згаданої динаміки перебуває й стилістичний потенціал односкладних структур, уживаних у текстах різних стилів.

Мета статті – узагальнити погляди дослідників на проблему визначення функційного потенціалу односкладних речень у текстах різних стилів.

Реалізація поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- з'ясувати, які типи односкладних речень стали об'єктом дослідження синтаксистів;
- визначити функційне призначення зазначених конструкцій у текстах різних стилів.

Метод дослідження – описовий, сутність якого полягає в систематизації підходів мовознавців до визначення функцій односкладних речень.

Наукова новизна. Стаття є спробою узагальнити погляди сучасних науковців на проблему визначення функційного потенціалу односкладних речень.

Об'єкт дослідження – односкладні речення як важлива мовна одиниця.

Предмет дослідження – функційний потенціал односкладних речень у сучасному мовознавстві.

Визначенню ролі односкладних речень у науково-навчальній літературі присвячені дослідження В. Шабуніної (2011) [22]. Учена зазначає, що в науковому стилі вживаються односкладні *означено-особові, неозначено-особові, безособові, інфінітивні та номінативні* речення. Односкладні синтаксичні конструкції в науково-навчальних текстах, за дослідженнями науковця, мають таке функційне призначення:

- 1) надають висловленню виразності, динамічності, активізують увагу читача, спонукають до спільних дій, забезпечують наочність викладу;
- 2) приховують у тексті діалог, виражений у формі безпосереднього звертання автора до читача;
- 3) зосереджують увагу на основних моментах змісту, зокрема на дії, описують закономірності, загальновідомі факти та явища певної науки, слугують рекомендацією для здійснення тієї чи іншої операції;
- 4) позначають дію людей взагалі або їх невизначеної кількості;
- 5) спрямовують увагу читача на об'єкт або дію;
- 6) виражають категоричність / некатегоричність викладу;
- 7) усувають з викладу суб'єкт дії, акцентуючи увагу адресата на об'єкті або дії;
- 8) реалізують комунікативну стратегію автора, активізують увагу читача, спонукають до дії.

В. Кухарева (2003) акцентує увагу на комунікативно-когнітивному потенціалі односкладних речень у науковому тексті, оскільки вони є одним із засобів задоволення комунікативно-пізнавальних потреб спілкування в науковій сфері. На основі кількісно-якісного аналізу функціонування односкладних речень у сучасних наукових текстах науковець визначила, що такі конструкції виконують низку важливих комунікативних функцій, які «оптимізують спілкування в науковій сфері, забезпечуючи тим самим повну реалізацію когнітивної функції» [11, с. 12]. Застосування конструктивного й комунікативного підходів до аналізу односкладних речень у науково-технічній літературі дозволило дослідниці дійти висновку, що найбільшим комунікативним навантаженням у наукових текстах відзначаються безособові речення. Частка *означено-особових, неозначено-особових та номінативних* речень, за спостереженнями В. Кухаревої, у наукових текстах порівняно невелика, а залучення до комунікативного процесу, здійснюваного через посередництво тексту, *інфінітивних* конструкцій відбувається в наукових текстах спорадично. Роль односкладних речень у наукових текстах, як зазначає дослідниця, «виявляється в тенденції до якнайповнішого лінгвістичного втілення специфічних стильових ознак наукової мови – узагальнено-абстрагованості, об'єктивності, підкресленої логічності, а також інших важливих її рис – діалогічності, оцінності, некатегоричності викладу, які в поєднанні з першими, основними, роблять науковий стиль живою функціональною системою» [11, с. 18].

Предметом наукового зацікавлення Н. Гінзбурга (2008) стали синтаксичні конструкції у наукових текстах, у яких уживаються такі типи односкладних речень: *безпідметові речення (означено-особові, неозначено-особові, узагальнено-особові речення), безособові й інфінітивні речення*. Науковець підкреслює, що їм притаманні такі функції: позначення автора (викладача) або читача, виконавця інструкцій, вказівка на дію неозначених осіб чи особи, викладення обов'язкових вимог до особи, відтворення рішучості, категоричності, наказовості, позначення деяких команд тощо.

Огляд праць Н. Гінзбурга, В. Кухаревої, В. Шабуніної з питань функційного потенціалу односкладних речень у текстах наукового стилю дає підстави для висновку, що найбільш уживаними є *безособові, інфінітивні, номінативні* речення, рідше трапляються *означено-особові, неозначено-особові*.

Н. Свистун (2013) досліджує структурно-семантичну характеристику дієслівних односкладних речень у художній літературі (на матеріалі повісті Марії Матіос «Солодка Даруся») [17]. Вона зауважує, що в мові художніх текстів широко використовуються *означено-особові* односкладні речення, у яких головний член виражається дієсловом І особи одними та множини дійсного способу, дієсловом

наказового способу, дієсловом II особи однини та множини; *неозначено-особові* односкладні речення, у яких головний член виражений дієсловом III особи множини минулого часу дійсного способу (головний член має семантику неозначеності, а не множинність виконавців дії, хоча найчастіше неозначеність і множинність збігаються); *безособові* односкладні речення, зокрема *власне безособові*, *безособові речення*, *головний член яких виражений особовим дієсловом, ужитим у безособовому значенні* (безособові речення з присудком без постфікса -ся (-сь) та безособові речення з головним дієслівним членом із постфіксом -ся (-сь), *інфінітивні* (головний член виражений інфінітивом без частки би, б).

Дослідниця називає такі функції односкладних речень в художній літературі:

1) конкретизація комунікативної ситуації, у якій чітко можна визначити мовця й адресата мовлення;

2) вказівка на особу, якої стосується певна дія чи стан;

3) надання висловлюванню емоційності, діалогічності, зверненості до читача, який може уявити себе адресатом;

4) розкриття внутрішнього світу героя;

5) створення атмосфери щирої довірливої розмови;

6) акцентуація уваги на дії, а не на дійовій особі;

7) позначення природних процесів, реалізованих за допомогою предмета, що виконує дію, або ж явища природи, що є джерелом дії, стану;

8) необхідність, неможливість, неминучість, наявність / відсутність дії чи стану.

Проблему стилістичних і функційних особливостей односкладних речень у художньому тексті розробляють С. Бузько (2013), О. Баранник та Г. Євсєєва (2015). Праці С. Бузько (2013) присвячено питанню функціонування односкладних номінативних речень у поетичному тексті (на матеріалах збірки Л. Костенко «Мадонна перехресть»), тоді як О. Баранник та Г. Євсєєва досліджують функції названих речень у прозі (на прикладі роману Л. Костенко «Записки українського самашедшого»). Дослідники називають такі види односкладних речень, що широко застосовуються в мові прозового тексту: *односкладні номінативні* та *«називний уявлення»*. С. Бузько наголошує, що «найактивніше в поетичному мовленні Ліни Костенко функціонують *буттєві номінативні речення*, що виконують називну або описову функцію» [2, с. 489].

О. Баранник та Г. Євсєєва визначають такі функції односкладних речень:

1) створення певного стилістичного колориту;

2) констатація існування певного явища, факту;

3) називання предмета наступного висловлення або думки з метою його виділення, підкреслення, привернення до нього уваги;

4) уведення читача в ситуацію інформування про події, що відбуваються навколо головного героя-оповідача;

5) створення статичних описів.

Номінативні речення в поетичному тексті, за С. Бузько, виконують функції:

1) повідомлення про буття певного предмета, про його наявність тощо;

2) номінація певного предмета з його емоційною оцінкою;

3) фіксація існування, наявність певних предметів чи явищ;

4) створення та підкреслення образності й експресивності;

5) забезпечення синтаксичної компактності та раціональності побудови тексту;

6) висловлення іронічного ставлення до тих чи тих явищ дійсності та створення стримано-саркастичного звучання тексту. У багатьох випадках іронія створюється саме завдяки використанню односкладних номінативних речень, що допомагають точно, лаконічно та влучно передати авторське ставлення до навколишньої дійсності.

У поетичних текстах, підкреслює С. Бузько, функціонують такі види номінативних речень: *окличні* (називаючи певний предмет чи явище, вони дають йому певну емоційно-експресивну оцінку), *«називний уявлення»* (констатують уявлення про предмет, стверджуючи його наявність чи необхідність, після чого

подається відповідний коментар), *буттєві номінативні речення* (виконують описову функцію). Характерною функційно-стилістичною особливістю використання односкладних номінативних речень у поетичному мовленні є те, що вони сприяють посиленню образності, емоційності й експресивності художнього тексту.

В. Ковтун (2011) [9] вивчає односкладні речення в епістолярному жанрі (на прикладі щоденникових записів О. Довженка). Дослідниця підкреслює, що поширеними в щоденниках письменника є такі види односкладних речень: *означено-особові, неозначено-особові, безособові, номінативні* (у тому числі речення з модальним предикатом). Конструкціям такого типу в епістолярному жанрі властиві функції:

- 1) перенесення акценту з діяча на дію, передача внутрішнього стану мовця, усунення потреби наголосити на особі діяча;
- 2) надання лаконічності висловленню;
- 3) сприяння уникненню повторення тих самих членів речення, виражених займенниками;
- 4) позначення дії, суб'єкт якої відомий співрозмовникам із загального змісту;
- 5) зображення певного стану людської психіки, особливостей сприймання навколишнього світу;
- 6) відтворення спогадів;
- 7) безпосереднє відтворення процесу сприймання у всій безпосередності супровідних емоцій;
- 8) вираження волевиявлення – бажання чи небажання виконувати певну дію.

Наукові дослідження Л. Голоюха (2010) [4] спрямовані на вивчення функцій односкладних речень у синтаксичній організації сучасної української історичної прози (на прикладі роману П. Загребельного «Роксолана»). Як зазначає вчений, односкладні речення позначені різноманітністю семантики та стилістичних функцій у мові історичної прози, якій притаманні такі види односкладних речень із головним членом речення, співвідносним із присудком: *означено-особові, неозначено-особові, узагальнено-особові, безособові й інфінітивні*. Зокрема *означено-особові* односкладні речення виконують функцію створення динамічних картин, драматичних епізодів (речення з головним членом речення, вираженим дієсловом наказового способу), *означено-особові* речення виступають синтаксичною формою індивідуалізації мови (пряма мова, репліки діалогів) персонажів, ширше – діалогічного мовлення (речення з головним членом речення, вираженим дієсловом дійсного способу), *неозначено-особові* речення (у сукупності з лексичним наповненням) є активним засобом створення конкретно-зорових картин, деталізації зображення подій, явищ, узагальнено-особові речення узагальнюють героя, до якого звертається письменник, створюють психологічний портрет персонажа, мотивують його вчинки, посилюють прийом психологізації, виступаючи елементами внутрішнього монологу персонажа, *безособові* речення є засобом утілення глибокої думки, цікавого міркування, спостереження, філософсько-логічного висновку тощо, *інфінітивні* речення в мові історичного роману створюють динамічність потенційної дії, яка ще не реалізована.

Н. Торчинська (2015) [20] зосереджує увагу на передачі чужого мовлення в прозових творах (на прикладі творчості О. Кобилянської та Є. Гуцала). Дослідниця зазначає, що у творах Є. Гуцала та О. Кобилянської вживаються такі види односкладних речень: *означено-особові, вокативні, безособові, тенітивні, неозначено-особові, номінативні*. Вони виконують такі функції: створення мовленнєвої характеристики, або мовного портрета, персонажа, передача емоційно-експресивної й інтонаційної природи чужого висловлювання.

Дослідження М. Кокори (2014) [10] присвячені вивченню безособових односкладних речень у поетичному тексті (на матеріалі творчості В. Симоненка). В. Симоненко використовує безособові речення з головним членом, вираженим прислівником, модальним прислівником, предикативним словом *нема/немає*, особовим дієсловом у безособовому значенні, предикативними формами на -о, -е.

Активно вживаються безособові речення із запереченнями ні/ані, які поєднуються з іменниками, безособові речення з прислівниками та власне безособові речення. Безособові речення, у яких головний член виражений особовим дієсловом, ужитим у безособовому значенні, учена об'єднує у дві підгрупи:

- 1) речення з головним дієслівним членом без афікса –ся;
- 2) речення, що мають головний член-особове дієслово з афіксом –ся.

У поетичному тексті, як зазначає М. Кокора, односкладні безособові речення виконують такі функції:

- 1) позначення явищ, процесів, що мають певні просторові межі;
- 2) опис стану природи, але дія відбувається за допомогою якогось предмета чи певного явища природи, що становить джерело дії (стану);
- 3) позначення різних виявів фізичної та психічної сфери в організмі людини, її відчуттів, сприймань, настроїв, переживань;
- 4) повідомлення про стихійні явища, процеси в навколишньому середовищі;
- 5) вираження переживань, відчуттів людини, стан неживих предметів;
- 6) позначення дії, що не залежить безпосередньо від людини.

Н. Слюсар (2004) [19] наголошує, що граматично неповні односкладні речення є послідовною, домінантною ознакою синтаксису драматургічних текстів. Дослідниця зазначає, що основне функційне призначення таких речень – надання тексту експресивності, відтворення стосунків реальних чи умовно-реальних людей.

О. Семенюк (2005) [18] зазначає, що у зв'язку з тим, що в реченнях із предикативами емоційного стану відсутній спеціалізований засіб репрезентації підмета – ім'я в номінативній формі, а суб'єкт емоційного стану здебільшого виражений за допомогою давального відмінка, їх кваліфікують як *безособові односкладні речення*, основна функція таких речень – позначення невизначеності суб'єкта, відсторонення, абстрагування предикативної ознаки від її носія тощо.

М. Баган (2014) [1] розглядає *односкладні буттєві заперечні речення* в сучасному українському мовленні та фольклорній традиції. Учена стверджує, що такі речення нерівномірно представлені в різних жанрах українського фольклору. Найбільше їх у ліро-епічних пісенних творах, легендах, переказах, ліричних піснях та пареміях.

Як зазначає дослідниця, односкладні буттєві заперечні речення мають таке функційне призначення:

- 1) передавання переважно сумних, непривабливих ситуацій, пов'язаних із відсутністю бажаного, причому позицію непрямого суб'єкта у формі родового відмінка заповнюють або назви відсутніх осіб або іменники – назви абстрактних понять;
- 2) надання образу героя категоричності, емоційного відтінку приреченості й безвиході;
- 3) надання описуваним подіям відтінку монументальності, непідвладності життя волі героїв;
- 4) позначення певних меж чи обмежувальних дій;
- 5) відображення не буттєвої ситуації, а оцінка певної ознаки – увиразнення її всеохопності, безмежності, неконтрольованості;
- 6) вираження семантики відсутності кого- або чого-небудь;
- 7) вираження різних інтенсивно виявлених ознак;
- 8) вказівка на відсутність милого, коханого;
- 9) відсутність героя як об'єктивна непідвладна волі героїв ситуація;
- 10) констатація неможливості певних ознак у певних суб'єктів, відображення в такий спосіб неможливості чого-небудь узагалі;
- 11) порівняння кого-, чого-небудь із кимось, чимось;
- 12) виокремлення ціннісних пріоритетів народу;
- 13) заперечення декількох семантично близьких понять, що сприяє вираженню крайнього вияву або повної відсутності якоїсь ознаки (за допомогою сполучника ні... ні).

Учена також наголошує на тому, що не вдалося знайти в ліричних піснях прикладів уживання односкладних буттєвих заперечних речень, які б виражали внутрішній стан ліричного героя.

Варто зазначити, що вперше на матеріалі сучасної української літературної мови обгрунтовано структурно-семантичні особливості *буттєвих* речень Л. Лонської (2001). Структуру буттєвих речень складають компоненти мінімальні, але достатні зі структурного й інформативного погляду, тобто ті, які зумовлені валентними властивостями дієслівного предиката. Залежно від семантики предиката буттєві речення науковець поділяє на 3 типи: речення існування (власне буттєві); речення наявності й приналежності та локативні [12]. Дослідниця виділяє такі їх функційні особливості: повідомлення про наявність у власності чи в розпорядженні конкретного предмета володіння, повідомлення про наявність об'єктів, що характеризують посесора, повідомлення про наявність зовнішніх ознак, властивостей, якостей, повідомлення про наявність внутрішніх персональних характеристик, повідомлення про певні стосунки – кровні, родинні, близькі, дружні, повідомлення про вік особи тощо.

Н. Пасік (2000) [15], досліджуючи фразеологізми й паремії з ономастичними компонентами в українській мові, зазначає, що названі одиниці відзначаються різноманітністю структурних моделей, у тому числі вони також представлені односкладними реченнями, що, на думку дослідниці виконують низку функцій: надання мовленню експресивності; вказівка на символічну ознаку, яка міститься в похідному елементі; фрагментарне відтворення фактів, явищ, процесів навколишньої дійсності тощо.

О. Мельничук у дисертаційній праці «Український мовленнєвий етикет: синтаксично-стилістичний аспект» (2005) [14] наголошує на тому, що етикетні висловлення можуть становити окремі комунікативні одиниці, побудовані за схемою односкладних речень. До дієслівних структур етикетних висловлень дослідниця відносить такі, що побудовані за схемою односкладних *означено-особових речень* з головним членом у формі наказового способу дієслова II особи однини чи множини (*Здраслуй!* (*Здрасуйте!*); *Процай!* (*Процайте!*); *Даруй!* (*Даруйте!*); *Вибач!* (*Вибачте!*)). Функційне призначення таких речень дослідниця вбачає у відтворенні повсякденного спілкування людей, а також різноманітних етикетних дій: звертання, привітання, вибачення, побажання, запрошення, поздоровлення, віншування, благословення, прощання та ін.

М. Торчинський (2007) [21] аналізує синтаксичні функції власних назв, які функціонують як елементи таких односкладних речень:

1) *номінативні вказівні речення* (можуть бути головними членами підметового типу односкладних, у яких значення буттєвості ускладнюється значенням вказівності);

2) *буттєві речення*, коли топоніми, астроніми, космоніми й антропоніми можуть виступати в ролі головних членів;

3) *вокативні речення (звертання-речення)* – однослівні речення, виражені кличним відмінком іменника, що самостійно передають нерозчленовані думки, почуття, волевиявлення.

У сучасному синтаксисі наявні лише окремі праці, присвячені вивченню функційного потенціалу односкладних речень у публіцистичному стилі. А. Малишенко (2011) [13], вивчаючи проблему перекладу слоганів в англомовному рекламному дискурсі, зазначає, що як рекламний слоган часто використовують *односкладні означено-особові речення*. На думку вченого, вони виконують такі функції:

- 1) уникнення зайвого повтору особових займенників;
- 2) надання мовленню динамізму та експресивності;
- 3) мотивація споживача до придбання того чи того товару;
- 4) зосередження уваги на змісті інформативного або рекламного повідомлення.

Досліджуючи проблему особливостей функціонування рекламних текстів, Є. Коваленко (2011) [8] доводить, що в них застосовуються здебільшого прості односкладні номінативні речення (*Довершено втілення вишуканості. Davidoff cigarettes; Насрій твого життя! LD.*).

І. Завальнюк (2013) зазначає, що «останнім часом в інформаційних жанрах помітне активніше вживання односкладних безособових речень, у яких головний член виражений безособовою предикативною формою на но-, то-» [7, с. 83]. Меншою активністю вирізняються односкладні неозначено-особові речення, які, на думку науковця, виконують функцію акцентування уваги на дії, залишаючи поза увагою, як другорядну, вказівку на її виконавця.

Л. Рабанюк (1998) вперше в українському мовознавстві здійснила системний опис генітивних речень із застосуванням комплексного підходу до їх аналізу з урахуванням структурних, семантичних та комунікативних особливостей [16]. Дослідниця вважає, що генітивні речення належать до односкладних іменних структур, предикативним центром яких є незалежний родовий відмінок, наприклад: *Народу! Квітів! А галасу! Скільки шуму! Ні шуму, ні галасу!* Поняття «генітивне речення» дослідниця розглядає як «висловлення, утворене за спеціально призначеною структурною схемою, що має граматичне значення предикативності, власну семантичну структуру, виявляє значення буттєвості в системі чітко окреслених парадигматичних видозмін та регулярних комунікативно-функціональних реалізацій» [16, с. 7]. Водночас Л. Рабанюк наголошує, що генітивні речення репрезентовані в українській мові двома структурними підтипами:

- 1) генітивні речення з імпліцитно вираженим квантитативним компонентом (генітивні речення);
- 2) генітивні речення з експліцитно вираженим квантитативним компонентом (генітивно-квантитативні речення).

Висновки

1. На основі аналізу досліджень лінгвістів можемо стверджувати, що *означено-особові* речення виконують функцію динамічності, індивідуалізації та діалогічності мовлення; *узагальнено-особові* – узагальнення, психологізації, підсилення емоційності; *неозначено-особові* – деталізації, передачі внутрішнього стану мовця; *безособові* – експресивно-видільну, оцінну, композиційну, текстотвірну функції; *інфінітивні* – надання динамічності потенційної дії, відтворення психологічного стану мовця; *буттєві* – називну та описову функції; *номінативні* – лаконічність, відтворення ситуації, номінація певного предмета чи явища, експресивну функцію; *вокативні* – функцію передачі певних почуттів; *генітивні* – функцію висловлення.

2. Сучасне трактування видів односкладних речень у мовознавстві залишається питанням дискусійним. Відповідно до функційних особливостей односкладних речень науковці розглядають найбільш уживані види з урахуванням специфіки мовного жанру, у якому вони вживаються. Таким чином, на сучасному етапі мовознавці найбільше приділяють уваги вивченню функційного потенціалу *означено-особових, неозначено-особових, безособових, інфінітивних, буттєвих, номінативних і генітивних речень.*

3. Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо у вивченні функційно-комунікативного потенціалу односкладних речень у мові сучасних мас-медіа. Зважаючи на те, що генітивні речення не були предметом спеціальних наукових досліджень сучасних мовознавців, ми вбачаємо перспективним напрямком наших досліджень визначення їхнього функційного потенціалу в мові сучасних мас-медіа.

ФУНКЦИОНАЛЬНО-СТИЛИСТИЧЕСКИЙ ПОТЕНЦИАЛ ОДНОСОСТАВНЫХ ПРЕДЛОЖЕНИЙ

Е. Е. Бондаренко, аспирант

Сумский государственный университет,

ул. Римского –Корсакова, 2, г. Сумы, 40007, Украина

E-mail: olena.b.ko@gmail.com

В статье автор обобщает взгляды современных исследователей на проблему определения функционального потенциала односоставных предложений в научных, художественных (поэтических, прозаических, драматургических, фольклорных), публицистических текстах.

Автором определено, что односоставные предложения выполняют ряд функций: динамичности, индивидуализации и диалогичности речи; обобщения, психологизации, усиления эмоциональности; детализации, передачи внутреннего состояния говорящего; экспрессивно-выделительную, оценочную, композиционную; предоставление динамичности потенциальному действию, передачу психологического состояния говорящего; назывную и описательную; функцию лаконичности, воспроизведения ситуации, номинации определенного предмета или явления, экспрессивную.

На основе анализа ведущих научных исследований определено, что в научном стиле преимущественно употребляются односоставные определенно-личные, неопределенно-личные, безличные, инфинитивные и номинативные предложения, в художественной литературе – определенно-личные, неопределенно-личные, безличные, инфинитивные, номинативные, «именительный представления», бытийные номинативные предложения, в рекламных текстах – определенно-личные, номинативные предложения, в фольклоре – односоставные бытийные отрицательные предложения. Также автор дает характеристику функциональной роли односоставных предложений в указанных жанрах.

Ключевые слова: односоставное предложение, функции, синтаксис, языкознание.

FUNCTIONAL-STYLISTIC POTENTIAL OF ONE-MEMBER SENTENCES

O. E. Bondarenko, post-graduate student,

Sumy State University

2, Rymsky-Korsakov St., Sumy, 40007, Ukraine

E-mail: olena.b.ko@gmail.com

The attempt to generalize the views of modern researchers on the problem of determining of the functional potential of one-member sentences in scientific, artistic (poetic, prose, drama, folklore), and publicistic texts is given in this article.

The author determines that one-member sentences perform a number of functions: function of dynamism, individualization and dialogic way of speech; generalization, psychologization, enhancement of emotionality; detailing, transmission of the inner state of the speaker; expressive-excerpted, evaluative, compositional, text-creating, denominative, descriptive; the function of the conciseness of presentation, the reproduction of a situation, the transfer of the psychological state of the speaker, the nomination of a particular subject or phenomenon.

Based on the analysis of current researches it is determined that in the scientific style one-member definite-personal, indefinite-personal, impersonal, infinitive and nominative sentences are mostly used, in literature – definite-personal, indefinite-personal, impersonal, infinitive, nominative, «nominative of an idea», existence nominative sentences are defined, in the advertising texts – definite-personal, nominative sentences are found, in folklore – one-member negative existential sentences. Also, the functional role of one-member sentences in these genres is described.

Key words: one-member sentence, functions, syntax, linguistics.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баган М. Односкладні буттєві заперечні речення в сучасному українському мовленні та фольклорній традиції / М. Баган // Проблеми гуманітарних наук. Серія : філологія. – 2014. – Вип. 34. – С. 4–16.
2. Бузько С. А. Функціонування односкладних номинативних речень у поетичному доробку Ліни Костенко / С. А. Бузько // Філологічні студії. – 2013. – Вип. 9. – С. 488–491.
3. Гінзбург Н. Синтаксичні конструкції у фахових текстах: практичні висновки з рекомендацій мовознавців / Н. Гінзбург // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2008. – № 620 «Проблеми української термінології». – С. 26–32.

4. Голоюх Л. В. Односкладні речення в синтаксичній організації мови роману П. Загребельного «Роксолана» / Л. В. Голоюх // Філологічні науки. Серія : мовознавство. – 2010. – № 2. – С. 27–29.
5. Дускаєва Л. Р. Категорія діалогічності (Функциональная семантико-стилистическая) // Стилистический энциклопедический словарь русского языка / под ред. М. Н. Кожинной. – М. : Флинта : Наука, 2003.
6. Євсєєва Г. П. Односкладні номінативні та неповні речення як виразні стилістичні засоби мови роману Ліни Костенко «Записки українського самашедшого» / Г. П. Євсєєва, О. Ю. Баранник // Дослідження з лексикології і граматики української мови. – 2015. – Вип. 16. – С. 169–174.
7. Завальнюк І. Я. Спеціалізація синтаксичних одиниць в інформаційних газетних жанрах / І. Я. Завальнюк // Культурологія. Філологія. Музикознавство. – 2013. – № 1. – С. 82–85.
8. Коваленко Є. Рекламний текст як основна одиниця рекламної комунікації: особливості лінгвістичного аналізу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/old_jm/soc_gum/Nzvdpu/filologiya/2009_11/zbirnik%2011%20%202009/reklamnuu%20tekst.pdf
9. Ковтун В. В. Односкладні речення в щоденникових записках О. Довженка / В. В. Ковтун // Теоретичні та прикладні питання філології : II Міжнародна наукова конференція, 22–23 серпня 2011 р. – Дніпродзержинськ, 2011. – С. 47–53.
10. Кокора М. Безособові речення в поетичному мовленні В. Симоненка / М. Кокора // Філологічні студії . – 2014. – Вип. 5 . – С. 53–57.
11. Кухарєва В. І. Комунікативний потенціал односкладних речень у науковому тексті (на матеріалі науково-технічної літератури) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філолог. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Віталіна Іванівна Кухарєва ; Інститут української мови. – К., 2003. – 24 с.
12. Лонська Л. І. Структурно-семантичні особливості буттєвих речень в українській мові : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філолог. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Людмила Іванівна Лонська ; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – К., 2001. – 18 с.
13. Малишенко А. О. Переклад слоганів в англomовному рекламному дискурсі / А. О. Малишенко // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов. – 2011. – № 973. – Вип. 68. – С. 188–192.
14. Мельничук О. М. Український мовленнєвий етикет: синтаксично-стилістичний аспект : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філолог. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Оксана Михайлівна Мельничук ; Чернівецький національний університет імені Ю. Федьковича. – Чернівці, 2005. – 22 с.
15. Пасік Н. М. Власні назви в українській фразеології та пареміології : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філолог. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Надія Михайлівна Пасік ; Національна академія наук України, Інститут української мови. – К., 2000. – 17 с.
16. Рабанюк Л. С. Генітивні речення в сучасній українській мові : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філолог. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Любов Степанівна Рабанюк ; Прикарпатський державний університет імені В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 1998. – 23 с.
17. Свистун Н. О. Структурно-семантична характеристика дієслівних односкладних речень (на матеріалі повісті Марії Матіос «Солодка Даруся») / Н. О. Свистун // Наукові записки. Серія «Філологічна». – 2013. – Вип. 35. – С. 314–316.
18. Семенюк О. А. Семантична структура речень із предикативами емоційного стану в сучасній українській мові : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філолог. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Оксана Антонівна Семенюк ; Прикарпатський державний університет імені В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2005. – 22 с.
19. Слюсар Н. О. Структурно-функціональні особливості драматургічних текстів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філолог. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Наталія Олександрівна Слюсар ; Дніпропетровський національний університет. – Дніпропетровськ, 2004. – 23 с.
20. Торчинська Н. М. Синтаксичні доміанти вираження чужого мовлення у творах О. Кобилянської та Є. Гуцала: компаративний аналіз / Н. М. Торчинська // Восточноукраинский лингвистический сборник. – 2015. – Вып. 16. – С. 121–130.
21. Торчинський М. М. Синтаксичні функції власних назв / М. М. Торчинський // Науковий вісник Чернівецького університету. Серія : Слов'янська філологія. – 2007. – Вип. 321–322. – С. 132–135.
22. Шабуніна В. В. Синтаксичні ресурси діалогічної організації науково-навчальних текстів / В. В. Шабуніна // Філологічні студії. – 2011. – Вип. 6. – С. 203–512.

REFERENCES

1. Bagan M. One existential negative sentences in modern Ukrainian language and folk traditions. *Problemy` gumanitamy`x nauk. Seriya : filologiya*, 2014, No. 34, pp. 4–16.
2. Buz`ko S. A. The operation of the one-piece nominating sentences in the poetic works of Lina Kostenko. *Filologichni studiyi*, 2013, No. 9, pp. 488–491.
3. Ginzburg N. Syntax in scientific texts: practical insights from the recommendations of linguists. *Visny`k Nacional`nogo universy`tetu «L`vivs`ka politexnika»*, 2008, No. 620, pp. 26–32.
4. Goloyux L. One of the proposals in the syntactic organization of language novel by P. Zagrebely (Roksolana). *Filologichni nauky` . Seriya : movoznavstvo*, 2010, No. 2, pp. 27–29.
5. Duskaeva L. *Category of Dialogic (Functional, semantic and stylistic)*, Moscow, 2003.

6. Yevsyeyeva G. P., Barannyk O. Yu. One nomination and incomplete sentences as an expressive stylistic means of the language of the novel of Lina Kostenko's «Notes by the Ukrainian samashedshy». *Doslidzhennya z leksykolohiyi i gramatyky ukraïns'koyi movy*, 2015, No. 16, pp. 169–174.
7. Zaval'nyuk I. Specialization of syntactic units in the information newspaper genres. *Kul'turologiya. Filologiya. Muzykoznavstvo*, 2013, No. 1, pp. 82–85.
8. Kovalenko Ye. *Advertising text as the basic unit of advertising communication: features of linguistic analysis* [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu : http://www.nbu.gov.ua/old_jm/soc_gum/Nzvdpu/filologiya/2009_11/zbiruk%2011%20%202009/reklamnu%20tekst.pdf
9. Kovtun V. One of the proposals in the diaries of O. Dovzhenko // *Teoretychni ta prykladni pytannya filologiyi* : II Mizhnarodna naukova konferenciya, 22–23 serpnya 2011 r. : naukova stat'ya. – Dniprordzerzhyns'k, 2011, pp. 47–53.
10. Kokora M. Impersonal sentences in the poetic broadcasting V. Symonenko. *Filologichni studiyi*, 2014, No. 5, pp. 53–57.
11. Kuxaryeva V. *The communicative potential of the one-composite sentences in scientific text (on the material of scientific and technical literature)*. *Cand. Diss.*, Ky'iv, 2003, 24 p.
12. Lons'ka L. *Structural-semantic peculiarities of existential sentences in Ukrainian language*. *Cand. Diss.*, Ky'iv, 2001, 18 p.
13. Malyshenko A. The translation of slogans in the English advertising discourse. *Visnyk Xarkivs'kogo naczional'nogo universytetu imeni V. N. Karazina. Seriya : Romano-germans'ka filologiya. Metodyka vykladannya inozemnyx mov*, 2011, No. 973, pp. 188–192.
14. Mel'nychuk O. *Ukrainian speech etiquette: syntax-stylistic aspect*. *Cand. Diss.*, Chernivci, 2005, 22 p.
15. Pasik N. *Proper names in Ukrainian phraseology and paremiology*. *Cand. Diss.*, Ky'iv, 2000, 17 p.
16. Rabanyuk L. *Ention sentences in modern Ukrainian language*. *Cand. Diss.*, Ivano-Frankivs'k, 1998, 23 p.
17. Svy'stun N. Structural-semantic characteristics of verbal one-composite sentences (based on the novel by Maria Matios «Sweet Darusya»). *Naukovi zapysky. Seriya «Filologichna»*, 2013, No. 35, pp. 314–316.
18. Semenyuk O. *The semantic structure of sentences with predicative emotional state in the modern Ukrainian language*. *Cand. Diss.*, Ivano-Frankivs'k, 2005, 22 p.
19. Slyusar N. *Structural and functional features of texts dramaturging*. *Cand. Diss.*, Dnipropetrovs'k, 2004, 23 p.
20. Torchyns'ka N. The syntactic expression of the dominant foreign language in the works of O. Kobylanska Is. Gutsalo: comparative analysis. *Vostochnoukrains'kyj lyngvistycheskyj zbornyk*, 2015, No. 16, pp. 121–130.
21. Torchyns'kyj M. Syntactic functions of nouns. *Naukovyj visnyk Chernivecz'kogo universytetu. Seriya : Slov'ians'ka filologiya*, 2007, No. 321–322, pp. 132–135.
22. Shabunina V. Syntactic resources of the dialogic organization of scientific and educational texts. *Filologichni studiyi*, 2011, No. 6, pp. 203–512.

Надійшла до редакції 5 червня 2017 р.